

Zdravotnícky záchranár = univerzálny záchranca

Stereotyp a monotónnosť bežných dní môže niekedy narušiť nepríjemná, stresujúca a pre každého mimoriadna udalosť, kedy je ohrozené zdravie, či život človeka. Môže sa jednať o Vášho známeho, kolegu, rodinného príslušníka, úplne neznámeho človeka, či priamo o Vás. Okrem Vašej prvej pomoci, je vtedy privolaná odborná pomoc zdanlivo jediným východiskom, či svetielkom nádeje. Preto by sme Vám radi priblížili a informovali Vás, kto sú ľudia, ktorí Vám prídu poskytnúť pomoc.

V súčasnosti je na území Slovenskej republiky dômyselne rozmiestnených **280 ambulancií záchrannej zdravotnej služby**(tzv. „sanítiek“):

- 189 ambulancií RZP (rýchla zdravotná pomoc) v zložení dvaja zdravotnícki záchranári,
- 84 ambulancií RLP (rýchla lekárska pomoc) v zložení lekár, zdravotnícky záchranár a vodič,
- 7 ambulancií VZZS (vrtuľníková záchraná zdravotná služba).

Zdravotnícky záchranár, ako člen každého z uvedených typov ambulancie, je plnohodnotným, samostatným a mnohokrát kľúčovým členom posádky záchrannej zdravotnej služby a na túto prácu musí spĺňať mnoho osobnostných a profesionálnych predpokladov.

Po príchode na miesto udalosti práca zdravotníckeho záchranára zahŕňa široké spektrum odborných činností, z ktorých tie najdôležitejšie sú:

1. VYŠETRUJE A POSUDZUJE ZDRAVOTNÝ STAV

- **odoberá základnú anamnézu** - získava dôležité informácie od osoby, ktorá potrebuje poskytnutie pomoci, od jej príbuzných a iných svedkov udalosti. Každá z otázok položených záchranárom je cielená, a jej pravdivé zodpovedanie môže byť veľmi dôležité.
- **sleduje, hodnotí a zaznamenáva životné funkcie** pomocou primeraných klinických a technických prostriedkov. Meria a hodnotí tlak krvi, okysličenie krvi, hladinu glykémie v krvi, tep srdca, a mnoho iných parametrov súčasne. Niekedy sa môže zdať, že sa záchranár s pacientom len rozpráva, no v skutočnosti tiež pozoruje a vyšetruje mnoho parametrov, napríklad stav a kvalitu vedomia a reči, orientáciu časom, miestom, osobou, a rôzne abnormálne zmeny.

- **vykonáva posudzovanie zdravotného stavu osoby a stanovuje pracovnú diagnózu**, na to aby záchranár vedel správne vyhodnotiť situáciu, musí ovládať a rozpoznať mnoho príznakov rôznych ochorení, úrazov a stavov z každej oblasti ľudského tela, musí si vedieť spájať súvislosti a predpokladať aj skryté ochorenia, poranenia, či iné akútne stavy. Na základe správneho posúdenia zdravotného stavu záchranár rozhodne o najvhodnejšej a najúčinnnejšej liečbe pacienta.
- **vykonáva prvotné ošetrovanie všetkých poranení vrátane krvácania**, všetko čo je technicky a odborne možné v prednemocničnej starostlivosti vykonať, je uskutočnené priamo na mieste zásahu. Ošetrovanie povrchových, či závažnejších poranení spojených s krvácaním, znehybnenie zlomenín, fixácia chrbtice špeciálnym krčným golierom či matracom.
- **vykonáva základné neurologické vyšetrenie** napr. motorika - hybnosť a sila končatín, hodnotenie reči, mimických svalov, plazenie jazyka a podobne **a stanovuje pracovnú diagnózu cievnej mozgovej príhody**, čo je tiež kľúčové pre zabezpečenie včasnej liečby týchto stavov v nemocnici.
- **vyhotovuje záznam EKG krivky a vykonáva jej posudzovanie a hodnotenie**, čo vo významnej miere môže, vďaka včasnej diagnostike, zachrániť život pacienta napríklad v prípade infarktu myokardu.

2. VYKONÁVA ŽIVOT ZACHRAŇUJÚCE ÚKONY

- **vykonáva čistenie dýchacích ciest a zaisťuje priechodnosť dýchacích ciest** dostupnými prostriedkami a technikami, napríklad záklonom hlavy, odsatím nežiaduceho obsahu z úst, či špeciálnymi pomôckami, ktoré dokážu zaisťovať dostatočnú priechodnosť dýchacích ciest a zabezpečiť tým prísun životne dôležitého kyslíka v prípade, že pacient dokáže dýchať sám.
- **vykonáva kardiopulmonálnu resuscitáciu** – tzv. „oživovanie“, čo zahŕňa nepriamu masáž srdca stláčaním hrudníka a umelé dýchanie pomocou samo-rozpínacieho vaku, či prístroja. Tieto činnosti sú nevyhnutne potrebné k bezprostrednej záchrane života,
- **používa automatický a poloautomatický externý defibrilátor**, prístroj, ktorým sa monitoruje srdcová činnosť a s jeho pomocou možno zvrátiť či napraviť niektoré náhle zmeny v srdcovej činnosti, alebo ju obnoviť.
- **zaisťuje periférny žilový vstup**, tzv. „kanyla“ - tenká plastová hadička, ktorá sa zavádza pomocou ihly do žily, najčastejšie na horných končatinách, v ťažkých prípadoch aj na dostupných žilách na iných častiach tela.
V špecifických prípadoch sa zaisťuje aj tzv. **intraoseálny vstup** - špeciálna dutá ihla, ktorá sa pomocou silnej pružiny „nastreľuje“ do kosti predkolenia či ramena.
Obidva výkony slúžia k tomu, aby si záchranár zabezpečil cestu do krvného riečiska pacienta, pre prípad podávania liekov. Po zavedení kanyly záchranár štandardne použije fyziologický roztok, na udržanie priechodnosti žilového vstupu alebo podáva do žilového vstupu infúziu.

- **používa pomôcky na zabezpečenie dýchacích ciest** pri umelej pľúcnej ventilácii - to znamená, v prípade, že pacient z nejakého dôvodu nevie alebo nemôže dýchať sám.
- **podáva kyslíkovú liečbu a inhalačnú liečbu** prostredníctvom jednorazových tvárových masiek, cez ktoré prúdi kyslík zmiešaný s liečivom, alebo len čistý medicínsky kyslík uskladnený v prenosných tlakových fľašiach, alebo zabudovaných priamo vo vozidle ambulancie.

3. OŠETRUJE

- **odvádza prekotný** - prebiehajúci pôrod, vykonáva prvé ošetrenie novorodenca, ošetruje rodičku.
- **ošetruje pneumotorax** – z rôznych príčin nežiadúce vniknutie vzduchu do hrudníka,
- **zavádza žalúdočnú sondu, močový katéter u žien.**
- **polohuje a imobilizuje osobu** s prihliadnutím na rozsah a povahu poranenia alebo ochorenia a vyslobodzuje osobu, napríklad pri dopravných nehodách a iných náhlych úrazoch.
- **znehybňuje poranené časti tela osoby**, pri zlomeninách, úrazoch, či neúrazových bolestivých stavoch.
- **ohrieva alebo chladí osobu** pri úrazoch spôsobených nízkymi alebo vysokými teplotami.
- **ošetruje amputát** vhodný na replantáciu.
- **ošetruje všetky vstupy a výstupy z tela pacienta** (drény, periférne cievne katétre, permanentné močové katétre, sondy, kanyly a stómie).

4. ORGANIZUJE, KONTROLUJE, SPOLUPRACUJE A RIADI

- **podieľa sa na transporte osoby z miesta udalosti do vozidla ambulancie ZZS a do ústavného zdravotníckeho zariadenia.**
- **nepretržite sleduje zdravotný stav**, zabezpečuje základné životné funkcie a uspokojovanie potrieb osoby súvisiacich so zdravím, chorobou a umieraním.
- **udržiava rádiovú, telefónnu a dátovú komunikáciu** s operačným strediskom tiesňového volania záchranej zdravotnej služby a všetkými zložkami integrovaného záchranného systému, spolupracuje pri navigácii v teréne.
- **zaisťuje bezpečnosť zásahu.**
- **spolupracuje pri navigácii ambulancie vrtulníkovej záchranej zdravotnej služby v teréne.**
- **zabezpečuje starostlivosť o telo mŕtvej osoby.**
- **vykonáva triedenie ranených** – pri udalostiach s hromadným postihnutím osôb a ako veliteľ zdravotníckeho zásahu **koordinuje záchranný tím.**
- **vyslobodzuje osoby v spolupráci s ostatnými zložkami integrovaného záchranného systému.**
- **vedie zdravotnícku dokumentáciu o stave pacienta, charaktere a priebehu zásahu.**

Zdravotnícky záchranár ako člen posádky ambulancie RZP môže pacientovi, v rozsahu získaného vzdelania, samostatne podávať množstvo roztokov a liekov rôznymi spôsobmi. Napríklad vnútro-žilovo, do svalu, cez konečník, cez ústa a iné. Pri medzi-nemocničnom transporte osoby podáva pacientovi liečbu podľa písomnej ordinácie lekára, ktorý transport indikoval.

Okrem všetkých spomínaných činností ktoré práca záchranára zahŕňa, je náročná najmä na široký rámec pôsobnosti a vedomostí a je často ovplyvnená aj rôznym rizikom, či sťaženými podmienkami napríklad:

- záťaž psychická i fyzická (bremená, nadrozmerní pacienti, imobilní pacienti, zlá poloha pacienta, zlý prístup k pacientovi, nosenie vybavenia...),
- práca v sťažených podmienkach (byt, malé priestory, schodiská, terén...),
- práca v nedostatočnom hygienickom režime (ľudia bez domova, obydlia v nízkom hygienickom štandarde, nebytové priestory...),
- práca v exteriéri - poveternostné podmienky (mráz, dážď, zima, sneh, horúčavy...),
- práca v ohrození (agresívni pacienti, príbuzní, prítomní, svedkovia udalosti, infekčné ochorenia, jazda v často komplikovanej dopravnej situácii...),
- potrebná výborná znalosť územia a orientácia v teréne (ulice, čísla, adresy, orientačné body, prístup k budovám, špecifiká terénu, obchádzkové trasy, atď. ...),

Zdravotnícki záchranári sú plne kompetentní riešiť život ohrozujúce stavy a vykonávať život zachraňujúce úkony. V prípade nutnosti včas rozpoznávajú stav vyžadujúci si intervenciu lekára, ktorého si vyžadajú od Operačného strediska ZZS a do jeho príchodu stav stabilizujú.

Počas celého roka sa sústavne vzdelávajú, trénujú, zúčastňujú sa rôznych odborných podujatí, kongresov, cvičení a súťaží, aj v spolupráci s ostatnými zložkami integrovaného záchranného systému. Školia mladých nádejných záchranárov, či deti a mládež v škôlkach a na školách. Tým ešte ďalej zvyšujú svoju kvalifikáciu, vedomosti, zručnosti, povedomie verejnosti, ale najmä šancu o každý jeden zachránený život viac...

Mgr. Kvetoslava Balážiová
Regionálny vedúci ZZS BA

